

DANIYAK R. Z. Formation of the human virtues as the basis of the moral education in primary schools.

In the article the psychological and pedagogical aspects of human virtues as the basis of moral education of elementary school students proved, a common basis for universal coverage problems in science pedagogy and religious education found: solved the problem as a psychological and pedagogical; found the age peculiarities of young pupils as subjects of moral education. Readiness for learning, perception of scientific information, particularly abstract concepts, skill assessment, development of volitional qualities so certify basic psychological and age-related conditions for the formation of human virtues in students of elementary school. Moral guidance in specifying evaluations "good" – "bad" permeates the whole variety of activities of a younger student as well as his emotional and intellectual sphere. Therefore, moral education in school is not only a particular area of education, but also the aspect of any of its components.

Keywords: human virtue, moral education, younger students, age features.

УДК 37.012:372.854

Деркач Т. М.

СТИЛІ НАВЧАННЯ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Статтю призначено теоретичному вивченню впливу стилевих характеристик студентів на ефективність навчання хімії в умовах інформатизації. Проілюстровано різні підходи та моделі, що застосовуються для характеристики стилів навчальної діяльності люде призначено їх переваги та недоліки. Показано зв'язок між існуючими концепціями стилів навчання, розглянуто психологічні та педагогічні аспекти проблеми. Уточнено дефініцію терміну "стиль навчання". Зроблено деякі узагальнені висновки щодо умов успішного навчання студентів, а саме: стилі не є вільними від оціночних суджень, переважна більшість досліджень свідчить про можливість зміни та розвитку стилів навчання, розвиток у людини рефлексивного стилю частіше за інші пов'язаний з кращою академічною та когнітивною продуктивністю.

Ключові слова: вища освіта, навчання хімії, інформатизація, стилі навчання

Проблема активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів чітко пов'язується з необхідністю індивідуального підходу до особистості у процесі навчання. У наукових працях, присвячених дослідженню впливу особливостей тих, кого навчають, на ефективність навчальної діяльності, все частіше застосовують такі поняття як "навчальні переваги", "підходи до навчання", "стиль мислення", "когнітивний стиль", "стилі навчання". Найбільше значення вчені надають особливостям індивідуального когнітивного стилю та стилів навчання особистості. Встановлено, що ці інтегративні характеристики є важливими для прогнозування продуктивної пізнавальної діяльності людини, для підготовки фахівців з різнобічною

компетентністю та варіативними когнітивними можливостями, здатних розв'язувати різноманітні професійні, соціально-особистісні завдання життєдіяльності в сучасному суспільстві [1-3].

На даний час відсутній єдиний науковий підхід до визначення умов подолання стильових обмежень людини з метою підвищення якості навчання. Недостатньо теоретично та практично вивченою є проблема оптимізації стильових характеристик, зокрема, студентів-хіміків в освітньому просторі вищої школи на етапі їх професійної підготовки. Найгострішою з описаних у дослідженнях вчених можна назвати проблему суміщення стилів навчання студентів з методами навчання. У літературі все частіше обговорюється питання: що ж насправді є умовою успішного навчання - збіг чи, навпаки, розбіжність властивих студентові навчальних стилів та форми навчання.

З'ясуванню теоретично можливого впливу стильових характеристик студентів на ефективність навчання хімії в умовах інформатизації й присвячена ця робота.

Зупинимось на концепціях, які розглядають індивідуальні відмінності навчальної діяльності особистостей з точки зору їх стилів навчання. Перш за все, слід уточнити значення терміна "стиль навчання". Цей термін з'явився в західній психолого-педагогічній літературі в 70-х роках минулого сторіччя і характеризував типовий для цього індивідуума підхід до процесу свого навчання.

Питання щодо визначення стилів навчання є складним, теорія його створюється на межі психологічної, фізіологічної та педагогічної наук. Для характеристики стилівнавчальної діяльності людей застосовуються різні підходи та моделі. Кожен(на) з них має переваги та недоліки. Загально визнаної універсальної теорії немає дотепер. Однак серед існуючих розробок можна виділити загальні риси, що дають можливість визначити найважливіші відмінності у навчальних перевагах студентів, встановити зв'язки між ступенем їх прояву та ефективністю вивчення учнями певних предметних галузей.

У 2004 р. групою вчених університету Ньюкастл під керівництвом Ф. Коффілда було проведено дослідження сучасних теорій стилів навчання. Ними було виділено 71 теорію та концепцію, розроблених з початку ХХ століття до сьогодні. У кожній з них виділяють від 3 до 20 різних типів стилів, яким відповідає певний набір найефективніших методик навчання [4]. За підсумками цього теоретичного та практичного дослідження було названо найбільш важливі моделі, ефективність яких доведено на практиці. Серед них: модель стилів пізнання за Р. Райдінгом та його аналіз стилів пізнання; індикатори І. Майєрс та К. Бріггс (в подальшому індикатори Майєрс-Бріггс); профайлерстилю навчання за К. Джексоном; визначення

стилю навчання за Д. Колбом; індекс когнітивних стилів К. Елінсона і Дж. Хайес та ін.

Аналіз представлених у літературі результатів досліджень стилів навчання особистостей дозволяє відзначити питання, що дотепер залишаються нез'ясованими. Зокрема:

- неясно, що являють собою стилі: риси (і таким чином вони є стійкими та незмінними) або стани (тобто піддаються змінам);
- не виявлено наскільки стилі є вільними від оціночних суджень;
- термінологічні питання (відносно постійних рис проти нестійких станів, а також назв стилів, що по-різному визначаються в теоріях, але є схожими за суттю [5]).

Вчені найчастіше звертають увагу на дві основні, невирішені досі проблеми. По-перше, це рГзноголосся у визначенні поняття "стиль навчання". Більше того, виникає враження, що різні автори часто говорять про одне явище, використовуючи для його опису зовсім різні терміни. Спостерігається змішування понять "когнітивний стиль" і "стиль навчання" (у переліку "стилів навчання" часто називаються традиційні когнітивні стилі, такі як полезалежність/лоленезалежність, імпульсивність / рефлексивність тощо).

З точки зору педагогіки найбільш прийнятним є визначення стилю навчання як типової когнітивної, емоційної та психологічної поведінки, що служить відносно стійким індикатором того, як учні відчувають та взаємодіють із середовищем навчання. Таке визначення враховує те, що стилі навчання є адаптивною стратегічною реакцією на ситуацію та залежать від різних факторів (наприклад, рівня інтересу), а також проявляють себе як більш стійкі типи, пов'язані з особливостями індивідуальності. Формулювання не виключає того, що стиль навчання може бути когнітивним або емоційним, або комбінацією обох типів.

По-друге, всі стилі навчання виявляють за допомогою опитувальників, які, на думку ряду авторів, не завжди є достатньо надійними та валідними. Навчальні переваги, що вербально заявлені випробуванням в якості бажаних при самостійній оцінці, можуть істотно розходитися з уподобаннями особистості на рівні реальної навчальної поведінки.

Ці дві проблеми змусили деяких вчених переглянути погляд на природу стилю навчання, а саме, відмовитися від його трактування як біполярного вимірювання та перейти до його аналізу як багатовимірного психічного явища, в якому можуть бути виділені різні рівні стильової поведінки.

Так, Р. Данн, К. Данн і Г. Прайс [6] визначили стилі навчання як здатність особистості взаємодіяти зі своїм освітнім оточенням, яку слід розглядати як деякий репертуар поведінки, що формується на основі

одночасної дії п'яти чинників. До числа цих факторів належать:

- фізичні характеристики навчальної ситуації (освітленість приміщення, рівень шуму, температура, оформлення);
- емоційно-вольові властивості людини (наполегливість, мотивація, відповідальність);
- соціально-економічні умови (роль батьків, групи);
- психофізіологічні стани (кінестетичні, слухові, візуальні враження, рівень активності в залежності від часу доби);
- когнітивно-психологічні властивості (аналітичний / глобальний підхід до свого оточення, імпульсивність / рефлексивність, аналітичність / синтетичність тощо).

Л. Каррі запропонувала модель, спробувавши об'єднати різні підходи в дослідженнях стилів за аналогією з будовою цибулини. Модель Л. Каррі [7], так звана "цибульна модель", припускає, що дев'ять можливих стилів навчання організовані в три шари. Внутрішній шар формується з характеристик індивідуальності (когнітивна індивідуальність). Середній - показує можливості людини щодо обробки інформації. Зовнішній шар характеризує навчальні переваги людей. Модель пояснює особливості податливості стилів. Її автор вважає, що стилі у найбільш віддаленому шарі (навчальні переваги) легше піддаються змінам, а в самому внутрішньому шарі (когнітивна індивідуальність) є найстійкішими.

Наведені вище приклади ілюструють деякі підходи для створення моделей стилів та показують, що між різними теоріями стилів навчання існує тісний взаємний зв'язок. Найбільш послідовно це питання досліджено в [5].

Словосполучення "когнітивний тип" вчені найчастіше застосовують як психологічний термін, що характеризує типовий для людини спосіб використовувати розум. Часто когнітивний тип розглядають як один з елементів, що в комплексі характеризують стилі навчання. Когнітивні типи також визначають як типові засоби вирішення завдань, мислення, сприйняття та запам'ятовування.

На даний час відкритим залишається питання про зміну стилів навчання людей протягом тривалого часу як функції: віку; статі; соціально-економічного статусу; академічної дисципліни, що вивчається; досвіду практичної роботи; позанавчального досвіду тощо. В літературі є дуже мало відомостей щодо можливості впливу на якість та успішність вивчення дисциплін з різних сфер науки шляхом цілеспрямованого формування у студентів/учнів певного навчального стилю.

Науковці найчастіше встановлюють та аналізують склад навчальних груп. Показують сформовані відмінності студентів, характерні для підготовки конкретних спеціальностей, але майже не розглядають їх у

динаміці, кореляції з успішністю та ефективністю застосування тієї чи іншої методики викладання дисциплін(и) [8]. Рідко застосовують комплексний підхід, часто розглядають один стиль окремо від інших.

Більшість дослідників сходиться на тому, що взагалі не можна визначити, які стилі є кращими. Наприклад, вигідність інтровертивного або екстравертивного стилю залежить від ситуації. Інтровертивна людина може мати переваги, коли працює самостійно, а екстравертивна - працюючи у групі. Рефлексивний стиль частіше вважають більш адаптивним, ніж активний. У літературі широко представлений фактичний матеріал, який підтверджує те, що особливості вивчення певних академічних дисциплін у різних галузях знань змінюють інтелектуальні типи людей. Це показує, що типи хоча б частково соціалізовані. Також встановлено, що інтелектуальні типи людей змінюються як функція їх персональних характеристик. Згідно із сучасним уявленням типи розмірковування значною мірою є станами, а не рисами. Проте особливості людей створюють умови для виникнення цих станів.

У висновках, отриманих різними вченими, є протиріччя. Так, деякі дослідження пропонують цілеспрямоване опанування студентами певних стилів для покращення результатів навчання. Інші не показують зв'язку між успіхами студентів та їх навчальними перевагами. Так, А. Грегорк, пов'язуючи стилі з оцінкою навчальних досягнень, наводить дані про вищі результати студентів з конкретно-послідовним стилем навчання порівняно з іншими [9]. При цьому дослідник лише, що навчальні успіхи студентів не є функцією сформованості стилів. Як показано в [9], є роботи, що демонструють, що стилі Грегорка більше пов'язані з емоціями студентів, наприклад, із задоволенням роботою. Автори [10] вважають, що умовою оптимального навчання всіх студентів є збалансований підхід.

Суперечливі дані наводяться в літературі стосовно проблеми податливості стилів [11]. Л. Ф. Чжан розглядав стилі навчання як такі, що легко пристосовуються і піддаються зміні, та як функцію взаємодії людини, завдання та ситуації. Дж. Тейлор, досліджуючи типи школярів та студентів коледжу, а також Р. Клепп і С. ді-Кьянтіс, вивчаючи дорослих, показали, що стилі значною мірою є стійкими і не піддаються зміні. Всупереч, Г. Браун і Т. Лоуссон, а також С. Мессер довели, що рефлексивний стиль може бути розвинений. Як приклад Г. Браун і Т. Лоуссон показали дію примусової затримки відповіді учнів, яка призводить до значного покращення продуктивності імпульсивних дітей. Інший приклад, взятий з [5]: спостерігали збільшення кількості рефлексивних студентів після вивчення моделей та моделювання в умовах, коли предмет викладали педагоги рефлексивного типу. Очевидно, що таке різночитання свідчить про складність проблеми і вимагає подальших досліджень у даному напрямку.

Майже всі програми зміни стилів, що описані в літературі, були

спрямовані на розвиток рефлексивного типу навчання. Вважають, що він є кращим за активний (імпульсивний) тип практично у всіх адаптивних ситуаціях. Під адаптивними ситуаціями розуміють такі, що вимагають певної когнітивної складності, особливих рис індивідуальності, навичок вирішувати проблему, соціальної поведінки, морального розвитку.

Таким чином, з багатьох досліджень можна зробити деякі узагальнені висновки щодо умов успішного навчання людей. По-перше, незважаючи на різноманіття описаних стилів навчання, ключовою умовою високої якості навчальної діяльності, представлені в зазначених стильових полюсах, є готовність людини одночасно працювати з проблемою на двох рівнях: коли аналізуються вимоги завдання, та коли завдання розглядається в контекстуальній перспективі (наприклад, як частина деякої предметної сфери). При цьому той, кого навчають, не концентрується тільки на вирішенні завдання як основної мети, його цікавить сам процес навчання.

По-друге, стилі навчання є нестабільними в часі, оскільки можуть змінюватися під впливом самого процесу навчання, застосування нових методів викладання, мотивації студентів та інших факторів. Під час перевірки практикою стильова феноменологія все більшою мірою стала вписуватися в систему механізмів інтелектуального зростання особистості.

Аналіз робіт вчених дозволяє зробити ще один важливий висновок. Не можна не помітити, що моделі, в яких стилі навчання розглядаються як деякі інтегральні утворення, в термінах поєднання і взаємодії різних навчальних переваг (відмінностей у способах кодування і переробки інформації, прийомів вирішення навчальних проблем тощо) мають значно більший пояснювальний потенціал.

Існують емпіричні докази того, що в умовах реальної навчальної діяльності учні проявляють не стільки певний стиль навчання, скільки полістилевий (змішаний, гетерогенний) підхід до освітніх ситуацій. Так, за висновком Г. А. Берулава, встановлено універсальність і ефективність змішаного когнітивного стилю в навчальній діяльності школярів [12]. Аналогічно в студентському віці (18-19 років) схильність до візуальних або вербальних способів навчання включає три складові: високий чи низький рівень просторової здібності; суб'єктивну готовність використовувати візуальні або вербальні способи мислення; уподобання стилів викладання на основі образів або на основі слів.

Погляд на стиль навчання як на результат інтеграції різних форм індивідуального досвіду дозволяє на якісно новому теоретичному рівні розвести поняття когнітивного стилю і стилю навчання. Когнітивні стилі - це високоорганізований механізм регуляції інтелектуальної діяльності, вплив якого виявляється в широкому спектрі ситуацій (у тому числі навчальних). Стилi навчання - це, скоріше, навчальні стратегії, які характеризують дії індивідуума у відповідь на вимоги конкретної навчальної ситуації. Таким

чином, стилі навчання (або індивідуально-своєрідні способи навчальної діяльності) за своєю природою безпосередньо залежать від особливостей освітньої технології (у тому числі відмінних характеристик навчальної ситуації і своєрідності навчальної мотивації особистості, а також методів навчання, типів навчальних ресурсів, позиції викладача, статусу освітнього закладу тощо). У свою чергу, індивідуальні способи навчальної діяльності виробляються під впливом властивих людині пізнавальних стилів (стилів кодування і переробки інформації, постановки та вирішення проблем, пізнавального ставлення до світу). Таким чином, конкретний студент у реальній навчальній діяльності демонструє не окремі навчальні та пізнавальні стилі, а індивідуальний пізнавальний стиль на певному рівні його сформованості, який у межі свого розвитку виступає як ієрархічно організована, багатостороння форма інтелектуальної поведінки, що гнучко змінюється.

Починаючи з 1980-х років, з'являються роботи, в яких досліджуються досягнення учнів в умовах навчання в комп'ютерному середовищі. Наприклад, встановлено, що в таких умовах кращих результатів, а саме, продуктивності або програмної продуктивності, досягають полнезалежні учні. Залежні та незалежні від поля учні використовують різні стратегії в машинному середовищі навчання [5]. Це стосується: застосування елементів керування роботою на екрані; кількості часу, що учні витрачають на вивчення опису роботи з програмами тощо.

Дослідження навчальних стилів та когнітивних рис проводяться в даний час, в основному, для визначення умов здійснення ефективного дистанційного навчання людей. Адаптивні мережеві освітні системи призначені обслуговувати окремих користувачів, налаштовуючи курси так, щоб задовольняти їх потреби [13, 14, 320, 467]. Досліджень стосовно викладання із застосуванням ІКТ в умовах аудиторного навчання зустрічається набагато менше. Хоча суть адаптації методик є близькою в очному та дистанційному навчанні. Пояснити таке становище можна перш за все комерційним підходом до організації дистанційного навчання та низьким фінансуванням досліджень в освітній галузі.

Висновки. В якості підсумку аналізу літературних даних, можна сказати, що:

- існуючі концепції стилів навчання багато в чому пов'язані між собою та розглядають різні аспекти проблеми. Універсальної теорії не існує;
- стилі не є вільними від оціночних суджень;
- переважна більшість досліджень свідчить про можливість зміни та розвитку стилів навчання;
- розвиток у людини рефлексивного стилю частіше за інші пов'язаний з кращою академічною та когнітивною продуктивністю.

Використана література:

1. Деркач Т. Л/ Засвоєння хімічних знань студентами різними стилями і стратегіями навчання: вплив комбінації стилів /Т. М. Деркач // Педагогіка і психологія професійної освіти — 2012. — № 2. — С. 59-66.
2. *Dinir-tiS*. The effect of matching learning styles with teaching styles on success /S. Dinpol, S. Temel, O. O Oskay, U I Erdogan, A. Yilmaz //Procedia Social and Behavioral Sciences. - 2011. -V. 15. - P. 854-858.
3. *Drysdale M. T. B.* Cognitive learning styles and academic performance in 19 first-year university courses: successful students versus students at risk /M. T. B. Drysdale, J. L. Ross, R. A. Schulz //Journal of Education for Students Placed at Risk. -2001. -V. 6. - № 3. -P. 271-289.
4. *(offield J.)*. Learning styles and pedagogy in post-16 learning. A systematic and critical review /F. Coffield, D. Moseley, E. Hall, K. Ecclestone. - London : Learning and Skills Research Centre, 2004. - 182 p.
5. *Zhang J. I-fang.* A Threefold Model of Intellectual Styles /Li-fang Zhang, R. J. Steinberg // Educational Psychology Review. - 2005. - V. 17. - № 1. - P. 1-53.
6. *Холодная Н. А.* Когнитивные стили: О природе индивидуального ума. - 2-ое изд. /М. А. Холодная - СПб : Питер, 2004. - 384 с.
7. *Cuny L.* Patterns of learning style across selected medical specialties . L Curry //Educational Psychology. - 1991. - V. 11. -Xs 3-4. - P. 247-278.
8. *Емельянова Н. В.* Формирование и развитие компетенций будущих специалистов по связям с общественностью с учетом индивидуальных стилей обучения [Электронный ресурс] /Н В Емельянова //IV международная интернет-конференция "Профессиональное самознание и экономическое поведение личности". - Режим доступа: <http://ates.google.com/site/konfep/Home/2-sekcia/emelanova>.
9. *Oregon-A. K* Learning/teaching styles: Potent forces behind them A. F Gregorc //Educational Leadership. - 1979. - V. 36. - P. 234-236.
10. *Halimic I3.* The effects of learning styles and gender on the academic performance of interior architecture students /D Haiime, O. O. Demirbasa //Procedia - Social and Behavioral Sciences. - 2010. -V. 2. - № 2. - P. 1390-1394.
11. *Деркач Т. Кф.* Теоретичні основи підготовки майбутніх фахівців хімічних спеціальностей засобами інформаційних технологій монограф Т М Деркач - Д : АРТ-ПРЕС, 2013. -320 с.
12. *Берулава Г. А.* Психологические основы развития личности: монография Г А. Берулава - М :Изд-во Университета Российской академии образования, 2009 -232 с
13. *Zhana Z.* Effects of an online learning community on active and reflective learners' learning performance and attitudes in a face-to-face undergraduate course /Z Zhana, F. Xub // Computers and Education. - 2011. - V. 56. - № 4. - P. 961-968.
14. *Саєтїб<:mi I. В.* Семантичний концепт в адаптивному дистанційному навчанні [Електронний ресурс] І В. Савельєва// Інформаційні технології і засоби навчання. — 20)2. — Т. 31. — № 5. — Режим доступу до журн. : <http://www.journal.iitta.gov.ua>.
15. *Orq/a S.* Learning styles and cognitive traits. - Their relationship and its benefits in web-based educational systems /S. Grafaf, T C Liub, Kinshuka, N S. Chenc, S. J. H. Yangd. //Computers in Human Behavior. - 2009. - V. 25. - № 6. - P. 1280-1289.

References:

1. *Oerkach T. M.* Zasyoyennya khimichnyx znan' studentami s riznymy stilyamy i strategiyamy navchannya: vplyv kombinaziyi styliv /Т. М. Derkach //Pedagogika i psihologiya profesijnoyi osvity-2012 - № 2. - С 59-66.
2. *Dimjols*. The effect of matching learning styles with teaching styles on success /S. Dinpol, S. Temel, O. O Oskay, U I Erdogan, A. Yilmaz //Procedia Social and Behavioral Sciences. - 2011. -V 15 - P. 854-858
3. *Dryxdtile M T. B.* Cognitive learning styles and academic performance in 19 first-year university courses: successful students versus students at risk /M. T. B Drysdale, J. L Ross, R. A. Schulz //Journal of Education for Students Placed at Risk. -2001. - V 6 - № 3. - P. 271-289.

4. *Co./ieldF.* Learning styles and pedagogy in post-16 learning. A systematic and critical review / F. Coffield, D- Moseley, E. Hall, K. Ecciestone - London : Learning and Skills Research Centre. 2004. - 182 p.
5. *Zhang Li-fang.* A Threefold Model of Intellectual Styles / Li-fang Zhang, R J. Sternberg // Educational Psychology Review. - 2005 - V. 17. - № 1. - P. 1-53.
6. *Holodnaya M. A.* Slognitivnyie still. O prirode individualnogo uma. - 2-oe izd. / M. A. Holodnaya. - SPb.: Piter, 2004 - 384 s.
7. *Curry L* Patterns of learning style across selected medical specialities /L. Curry //Educational Psychology. -1991.-V. 11 - № 3-4. - P. 247-278.
8. *Emelyanova N. V.* Formirovanie i razvitie kompetentsiy buduschih spetsialistov po svyazyam s obschestvennostyu s uchetom individualnyh stiley obucheniya [Elektronnyy resurs] / N V Emelyanova // IV mezhdunarodnaya internet-konferentsiya "Professionalnoe samosoznanie i ekonomicheskoe povedenie lichnosti". - Rezhim dostupa <http://sites.google.com/site/konfep/Home/2-sekcia/emelanova>.
9. *Gregorc A. F.* Learning/teaching styles: Potent forces behind them /A. F. Gregorc //Educational Leadership. - 1979. - V. 36. - P. 234-236.
10. *Halime D.* The effects of learning styles 3nd gender on the academic performance of interior architecture students •D Halime. O O Demnbaşa /• Procedia - Social and BehavioralSciences - 2010.-V. 2. - № 2. - P. 1390-1394.
11. *Derkach T. M.* Teoretychni ta metodychni osnovy pidgotovky majbutnix faxivciv ximichnyx spetsial'nostej zasobamy informacijnyx tehnologij: monogr /T. M. Derkach. - D. : ART-PRES, 2013.-320 s.
12. *BerulavuU. A.* Psihologicheskie osnovy razvitiya lichnosti: monografiya /G. A. Berulava. - M : Izd-vo Universiteta Rossiyskoy akademii obrazovaniya, 2009. - 232 s
13. *ZhanaZ.* Effects of an online learning community on active and reflective learners' learning performance and attitudes in a face-to-face undergraduate course / Z. Zhana, F. Xub // Computers and Education.-2011. -V. 56 - № 4 - P. 961-968.
14. *Savel'eva I V.* Semantychnij aspekt v adapty vnomu dystantsijnomu navchanni [Elektronnyy resurs] /I. V. Savel'eva //Injormacijni tehnologiji i zasoby navchannya. -2012. - T. 31. -№ 5. - Rezhim dostupu <http://www.journal.iittagov.ua>
15. *Grafa S.* Learning styles and cognitive traits - Their relationship and its benefits in web-based educational systems /S. Grafa, T C Liub, Kinshuka, N. S. Chenc: S. 3. H. Yangd //Computersin Human Behavior. - 2009 - V 2.5. - № 6. - P. 1280-1289

ДЕРКАЧ Т. М. Стилі обучения и их влияние на эффективность образовательного процесса.

Статья посвящена теоретическому изучению влияния стилевых характеристик студентов на эффективность изучения химии в условиях информатизации. Проиллюстрированы разные подходы и модели, которые применяются для характеристики стилей учебной деятельности людей, выявлены их преимущества и недостатки. Показана связь между существующими концепциями стилей обучения, рассмотрены психологические и педагогические аспекты проблемы. Уточнена дефиниция термина "стиль обучения". Сформулированы обобщенные выводы относительно условий успешного обучения, а именно: стили не свободны от оценочных суждений; большинство исследований свидетельствует о возможности изменения и целенаправленного развития стилей обучения; развитие у человека рефлексивного стиля чаще коррелирует с лучшей академической и когнитивной продуктивностью личности.

Ключевые слова: высшее образование, обучение химии, информатизация, стили обучения.

DERKACH T. M. Learning styles and their effect on the efficiency of educational process.

The effect of students' learning styles on the efficiency of chemistry teaching under informatization conditions has been theoretically described. Various approaches and models to be applied to characterize the learning styles have been illustrated. Their advantages and disadvantages have been identified. Correlations between modern concepts of learning styles have been studied.

Psychological and pedagogical aspects of the problem have been discussed. Definition of the term "learning style" has been specified. Some general conclusions about the conditions required for successful student's learning have been made. In particular, the styles are not fixed of value judgments: the learning styles could be changed and evolved; the preferential development of reflective style more often correlates with better cognitive and academic efficiency than other students' learning styles.

Keywons: higher education, chemistry teaching, learning styles.

УПК372878:7.071.4

Зайцева А. В.

РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ СИНЕРГЕТИКИ У ФОРМУВАННІ ХУДОЖНЬО-КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

У статті розглядається феномен формування художньо-комунікативної культури майбутнього вчителя музики з позицій феноменолого-герменевтичного розуміння синергетики як постнекласичного міждисциплінарного напрямку досліджень процесів самоорганізації. Крізь призму виокремленого підходу формування художньо-комунікативної культури майбутнього вчителя музики зрунується на кооперативно пов'язаних принципах зовнішнього і внутрішнього, зв'язку "Я" і "Іншого" за умов зовнішніх стимулювальних впливів. У контексті синергетичної парадигми акцентується увага на проблемі становлення художньо-комунікативної культури особистості майбутнього фахівця на основі орієнтації не на жорстко детерміновану систему педагогічних дій, а на гнучке зовнішнє ініціювання, котре виступає спонуканню до внутрішнього розгортання сутнісних сил особистості студента-музиканта. Наголошується на організації розвивально-творчого ефекту взаємодії викладача і студента з метою створення умов для множинності їхніх особистісно значущих "резонансних зустрічей". Підкреслюється важливість становлення суб'єктно-творчої позиції викладача і студента у процесі спілкування з мистецтвом як передумови синергії їх духовного зростання.

Ключові слова: художньо-комунікативна культура, майбутній викладач мистецьких дисциплін, синергетична комунікація, освітній процес.

Формування нової концепції освіти початку ХХІ століття пов'язане зі становленням нової філософської картини світу на основі визнання його відкритості та самоорганізації. Орієнтація на ідеї та принципи синергетики є необхідним атрибутом нового способу мислення при вивченні складних динамічних процесів сучасної вищої школи, спрямованої на становлення особистості майбутнього фахівця. У цьому зв'язку, актуальності набувають праці тих учених, які розглядають освіту в широкому соціокультурному контексті, як процесу розкриття людської сутності (В. П. Андрущенко, В. С. Біблер, Б. С. Гершунський, С. І. Гессен, В. В. Лутай, С. Л. Рубінштейн, Л. В. Сохань та ін.). На думку дослідників, саме синергетика, як новий постнекласичний напрямок міждисциплінарних цілісних досліджень